

VALLOMÁS A FELVIDÉKRŐL

Irta: *Pataky Mária*

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ, aki felnőtt ember képében élte itt közöttünk megriadt és naiv nagy gyermekségét, beszélt egyszer velem — sok szóval és megbolygatva — a szülő szeretetéről, amely édes és kínos, felolvasztó és össze-sajdító, akárcsak a szerelem. Mi most azt hiszem, mindnyájan mondhatjuk; az a különös összetartozás, amely bennünket mindenben keresztül a mi szülőföldünkkel összeköt, s amely ezekben az időkben nem hagy bennünket nyugton, éppen ilyen «himmelhoch jauchzend zum Tode betrübt», mint akármilyen más és ősi személyes viszonylatunk.

Valahogy bebizonyosodott; kóbor gyermekei vagyunk mi azoknak a komor, hallgatag hegyeknek, melyek lilán füstölögnek valahol az északi láthatáron, testvérünk a zöld fenyő — azért is vannak olyan szálfatermetűek közöttünk felvidékiek között — és soha nem múló himnusz van lelkünkben, az amit a régi Magyarország felvidékének európaisága és humanitása és mégis izzó történelmi magyarsága jelentett. Minden ami ezután termett bennünk, ezen a talajon termett, élményeink, későbbi életünk ezekből a nedvekből, ebből a humuszból borult virágba és gyümölcsbe. Mi is történt tulajdonképpen velünk, akik onnan jöttünk? Semmi különös, csak eljöttünk és nem felejtettünk. Az ember otthagyja a szülőföldjét, az ismerős baráti hajlékot, a megszokott szilaj kárpátaljai meleget, a zuzmarás, fagyasztó hidegséget, mindazt a sok kedves embert, akik az egy fészekalja melegségével néztek rá. Mégis milyen különös! Ha az a sok későbbi elrendelt helyzet, tájkép, kedves és kiábrándító arc — ami az ember felnőtt sorsa — lepereg előttünk — mögötte és utána lelkünkben egy örök vízió, egy állandó ihletett lobogás marad; a kárpátaljai szőlőhegyek, szlovenszkói, ruszinszkói sötét illatos, zugó erdők, várromok és a havasok reszkető arany csillagokkal teleszórt hideg éjszakája. Olyan örök fényforrás ez az elszármazott emberben, mint édesanyánk kristálytisztasza, mély tekintete.

Az ember nem felejt, mert nem felejtheti el önmagát, a földet, amiből vétetett, a maga lényiségét. Így érezzük ezt mindnyájan, mert egy csoportba tartozunk: kárpáti és kárpátaljai

emberek vagyunk, különleges helyi zamattal, multtal és kultúrával. Milyen tényezők alakítják valamely nép lelkiségét, szellemét? Kétségen kívül a vér is elhatározó szerepet játszik, de éppen olyan döntően esik latban valamely nép lelkiségének, szellemének kialakulásánál a táj, a vidék. Minden, ami ösztönös, kétségtelenül a vértől függ, a táj, a vidék pedig az őslakosságban bizonyos egyforma lelkeket hoz létre, akármilyen nyelven is beszéljenek azok. Erre a lélektani alaprétgre rakódnak le a történelmi, kulturális és szociális befolyások. Ezek a történelmi, kulturális és szociális befolyások egyformán érintettek bennünket minden fajta felvidéki népeket: ahogyan azokat közösen kitermeltük, ahogyan azok vajúdtak, s mi ezeket közösen szenvedtük, s ahogyan elválasztottak bennünket, idegen politikai hatalmaktól, úgy-hogy közösen harcoltunk ellenük. Ezért van az is, hogy amint azt Kászonyi Ferenc a dunavölgyi népek rokonságáról írott könyvében kifejti, hogy ezeknek a népeknek egy faji szépség-ideáljuk van, a gentleman, az úriember típusa, s ez állítja őket szemben pld. a csehekkel, akiknek szépségideáljuk viszont a kispolgár és nyárspolgár. Adottságok ezek, amelyeknek létezésén nem változtat, hogy egyiket vagy másikat becsüljük ebből vagy abból a szempontból többre. Mindegyik felfogásnak megvannak a maga előnyei és hátrányai, tény azonban az, hogy mindegyik nép ennek a lelkében élő irányvonalnak útmutatása szerint szereti és akarja kifutni pályáját. Ezért volt természetellenes a dolgoknak az utóbbi 20 évben történt változása, s ezért tartjuk viszont természetesnek, ha az egyformán érzők vissza akarnak térni hozzánk, még ha azt külső okok, gazdasági, erő-hatalmi okok is magyarázzák. A dolgok belső fele a fontos s a mai, méginkább a jövőendő generációk politikai szemlélete mindinkább a nagyobb, átfogóbb s mondhatnám spiritualisabb platformokat keresi. Mi hiszünk abban, hogy nekünk magyaroknak itt a Dunavölgyében a testvérnépekkel együtt fontos szerepünk van, és hiszünk abban, hogy annak a történelmi magyar léleknek, melyekhez a felvidék, vagy felvidéki vér szülőttei, Thurzók Drugethek, Homonnayak, Bercsényiek, Kossuth, Petőfi — hogy Rákóczi Ferencet ne is említsem — Görgey, Vasváry, Madách, Kazinczy, Mikszáth, Prohászka, Munkácsy, s a családok közül a Perényiek, Beniczkyek, Szmracsányiak, Radvánszkyak, Braxátorisok, Bernolákok, Rudnyánszkyak, Duliskovichok, Roskovichok tartoznak, hogy ennek a történelmi magyar léleknek továbbra is szüksége van a felvidéki lélek európai hangszerelésére, az eszmék iránti szlávós, önzetlen, fanatikus odaadására.

Amit nagyobb emberiségben, szociális érzésben, kultúrában kelet felé kell közvetítenünk — s ez volt és lesz a mi elrendelt feladatunk —, ahhoz szükség van a hegyek bölcsességére, a mostoha természeti viszonyok által korbácsolt emberi lélek nagyobb erőfeszítéseire, nagyobb összetartására, emberszeretetre, s arra a mély metafizikai érzékre, amit a szlovák és ruszin vér hordozói Istenükkel, a láthatatlan világgal szemben éreznek. A magyar szellemi substantia, úgy, ahogy van, ahogyan áll, mint ahogy nem nélkülözheti tudatában az utolsó európai templomot Brassóban, ugyanúgy magában foglalja a kassai dómot, a csütörtökhelyi kápolnát, a vizsolyi Károli bibliát, a nagyszombati egyetemet, s egyáltalában a felvidéki városokat. «A világtörténelem városok története» mondja Spengler, s Magyarország története nagyrészen a felvidéki városok története. Közöttük a legeurópaibb, középkori értelemben vett város Kassa, melyről a kassai születésű Morvai Sándor írja a «Polgár Vallomásai»-ban, hogy Pestre kerülvén, a fővárost nem érezte annyira városnak, mint Kassát, ahol még a középkori városszabályok szerint épített házakat lehet látni. Kassa számunkra mindig a középkori magyar nagyhatalom tanuja marad; a ruszinszkói városok Munkács, Ungvár és a ruszinszkói városok általában a magyar romantika, a legnemesebb magyar sőt dunavölgyi gavallér Rákóczi Ferenc és a nagy dáma Zrínyi Ilona, Bercsényi Miklós a magyar történelmi romantika letéteményesei. A szepesi városok pedig azok a helyek, ahol a magyar lélek Dévényen kívül először adott találkát az európai léleknek. A történelmi magyar lélekről beszélek, az ismert feladattal, amelynek hordozója idegenvérű is lehetett, de az idegen szelid és alázatos, szorgalmas, polgárias erényeknek is szükségük volt a markánsabb, erősebb kiállású, nagyobb lendületű katonás lovagi és kormányzói vonásra, mely a több turáni tartalmú, tisztább fajiságú magyarság tulajdona volt. Kiegészítettük egymást, s így jött létre az erdélyi, alföldi és dunántúli magyarság vonásainak hozzátételével a mai magyar lélek, melynek feladata ma fontosabb mint valaha a nyugat és kelet érintkezési mesgyéjén.